ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ – ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Β΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 3ος
Β΄ Επεισόδιο - Β΄ Στάσιμο
Στίχοι: 376 – 625

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Δημήτριος Δρακόπουλος
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Κώστας Ναστούλης
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Χρίστος Γ. Ρώμας
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Χρύσα Αλεξοπούλου
δ.φ., Καθηγήτρια Β/θμιας Εκπ/σης
Δημήτριος Δρακόπουλος
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Κώστας Ναστούλης
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Χρίστος Γ. Ρώμας
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ
ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ
Νικόλαος Ραγκούσης,
τ. Πάρεδρος Π.Ι.

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ
Κώστας Μπαλάσκας,
Σύμβουλος Π.Ι.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ
Κ.Χ. Μύρης
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ
Τάσος Ρούσσος

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΓΙΑ ΤΟ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Χριστίνα Βέικου, Σύμβουλος
Σωτήρης Γκλαβάς, Μόνιμος
Πάρεδρος

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗΣ
Εμμανουήλ Βλάχος
Επίκ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών

ΚΡΙΤΕΣ
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ
Δημήτριος Κούστας
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Γιάννης Σταμουλάκης
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Γεράσιμος Χρυσάφης
Επίκ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ
Μαρία Γιόση
Λέκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών
Αναστασία Πατούνα
Καθηγήτρια Β/θμιας Εκπαίδευσης
Αθανάσιος Φραγκούλης
Σχολικός Σύμβουλος

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα Εργασίας του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ακριτίδου Ελένη, Καραμπέτσου Βασιλική)

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ – ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Β' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

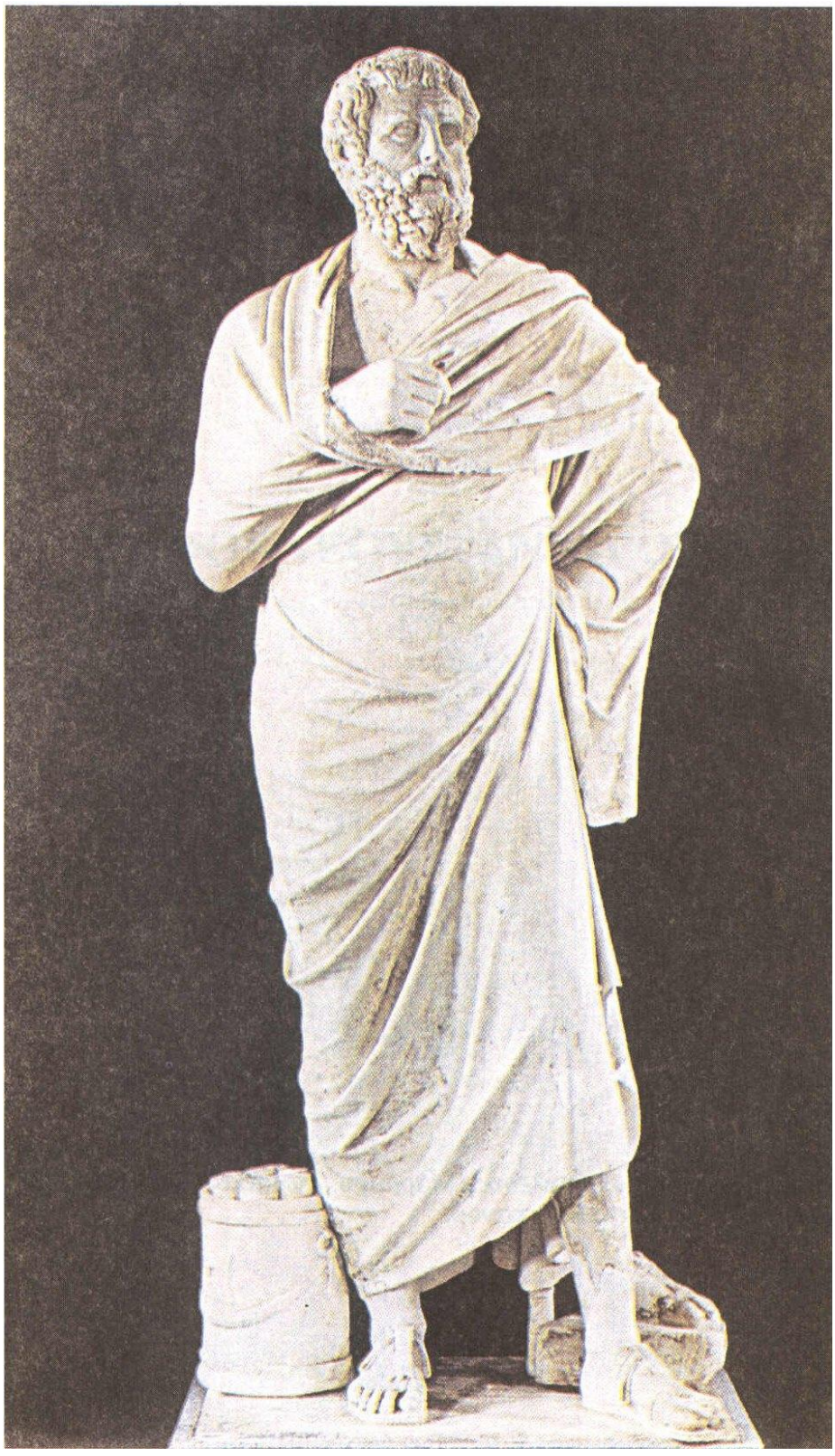
Τόμος 3ος

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το εικονογραφικό υλικό του βιβλίου προέρχεται από αρχεία και εκδόσεις Μουσείων, Εκδοτικών οίκων, επιστημόνων και συλλεκτών. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ευχαριστεί όλους θερμά.

Ιδιαιτέρως ευχαριστεί την Εθνική Πινακοθήκη, το Εθνικό Θέατρο, την Δ.Ε.Π.Α.Σ.Δ.Α, την Εκδοτική Αθηνών, τον Εκδοτικό Οίκο Ολκός, το Θέατρο Τέχνης, τον αρχαιολόγο-ιστορικό της Τέχνης René Percheron, τον Νικόλαο Αστεριάδη, τους ζωγράφους Σαράντη Καραβούζη και Χρίστο Γαρουφαλή και τους γλύπτες Μιχάλη Κευγά και Διονύση Γερολυμάτο για τη διάθεση φωτογραφικού υλικού και εγχρώμων διαφανειών.

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

2. Ανδριάντας του Σοφοκλέους.
Μάρμαρο. Ρωμαϊκό αντίγραφο
του 4ου αιώνα π.Χ.
Μουσείο Βατικανού.

Δ. ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Κ. ΝΑΣΤΟΥΛΗΣ
Χ. Γ. ΡΩΜΑΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Β΄ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

Ἐς δαιμόνιον τέρας ἀμφινοῶ
τόδε· πῶς εἰδὼς ἀντιλογήσω
τήνδ᾽ οὐκ εἶναι παῖδ᾽ Ἀντιγόνην;
Ὦ δύστηνος καὶ δυστήνου
πατρὸς Οἰδιπόδα,
τί ποτ᾽; οὐ δή που σέ γ᾽ ἀπιστοῦσαν
τοῖς βασιλείοισιν ἄγουσι νόμοις
καὶ ἐν ἀφροσύνῃ καθελόντες;

376 Ακατανόητο μυστήριο που με διχάζει βλέπω·
την κόρη πώς να πω δεν τη γνωρίζω, την Αντιγόνη;
Κόρη κακορίζικη του κακορίζικου
380 πατέρα Οιδίποδα, τι τρέχει;
Μήπως και πάτησες του βασιλιά το νόμο;
μήπως τρελάθηκες, σε πιάσαν και σε φέρανε;

ΦΥ. Ἥδ’ ἔστ’ ἐκείνη τοὔργον ἡ ’ξειργασμένη·
τήνδ’ εἵλομεν θάπτουσαν· ἀλλὰ ποῦ Κρέων;
ΧΟ. Ὅδ’ ἐκ δόμων ἄψορρος εἰς δέον περᾷ.
ΚΡ. Τί δ’ ἔστι; ποίᾳ ξύμμετρος προὔβην τύχῃ;
ΦΥ. Ἄναξ, βροτοῖσιν οὐδέν ἐστ’ ἀπώμοτον·
ψεύδει γὰρ ἡ ’πίνοια τὴν γνώμην· ἐπεὶ
σχολῇ ποθ’ ἥξειν δεῦρ’ ἂν ἐξηύχουν ἐγὼ
ταῖς σαῖς ἀπειλαῖς, αἷς ἐχειμάσθην τότε.
Ἀλλ’ ἡ γὰρ ἐκτὸς καὶ παρ’ ἐλπίδας χαρὰ
ἔοικεν ἄλλῃ μῆκος οὐδὲν ἡδονῇ,
ἥκω, δι’ ὅρκων καίπερ ὢν ἀπώμοτος,
κόρην ἄγων τήνδ’, ἣ καθῃρέθη τάφον
κοσμοῦσα. Κλῆρος ἐνθάδ’ οὐκ ἐπάλλετο,

ἀλλ᾽ ἔστ᾽ ἐμὸν θοὔρμαιον, οὐκ ἄλλου, τόδε.
Καὶ νῦν, ἄναξ, τήνδ᾽ αὐτὸς, ὡς θέλεις, λαβὼν
καὶ κρῖνε κἀξέλεγχ᾽· ἐγὼ δ᾽ ἐλεύθερος
400 δίκαιός εἰμι τῶνδ᾽ ἀπηλλάχθαι κακῶν.

ΦΥ.Αυτή ᾽ναι εκείνη που σκάρωσε τη δουλειά·
385 την πιάσαμε να θάβει· μα πού ᾽ναι ο Κρέοντας;
(Μπαίνει ο Κρέοντας)
ΧΟ. Να τος, απ᾽ το παλάτι πάνω στην ώρα βγαίνει.
ΚΡ. Τι συμβαίνει; Τι πέτυχα πάνω στην ώρα;
ΦΥ. Βασιλιά, δεν πρέπει πια κανείς να παίρνει όρκο·
στερνή μου γνώση να σε είχα πρώτα.
390 Κι εγώ ορκίστηκα να μην ξαναπατήσω πόδι,
όταν με κοψοχόλιασες με τις φοβέρες σου.
Όμως η ξαφνική κι ανέλπιστη χαρά
απ᾽ όλες τις χαρές έχει περίσσια γλύκα.
Εδώ ᾽μαι πάλι -κι ας ορκίστηκα-
395 σου φέρνω το κορίτσι που πιάστηκε
τον τάφο να στολίζει. Εδώ δεν μπήκε κλήρος·

δικά μου τα βρετίκια και άλλου κανενός.
Και τώρα, βασιλιά μου, πάρ’ τη γι’ ανάκριση·
ξεψάχνισε μονάχος σου και βρες τα· δίκιο είναι
400 εγώ να φύγω λεύτερος και δίχως ρετσινιά.

401 ΚΡ. Ἄγεις δὲ τήνδε τῷ τρόπῳ πόθεν λαβών;
ΦΥ. Αὕτη τὸν ἄνδρ᾽ ἔθαπτε· πάντ᾽ ἐπίστασαι.
ΚΡ. Ἦ καὶ ξυνίης καὶ λέγεις ὀρθῶς ἃ φῄς;
ΦΥ. Ταύτην γ᾽ ἰδὼν θάπτουσαν ὃν σὺ τὸν νεκρὸν
405 ἀπεῖπας. Ἆρ᾽ ἔνδηλα καὶ σαφῆ λέγω;
ΚΡ. Καὶ πῶς ὁρᾶται κἀπίληπτος ἠρέθη;
ΦΥ. Τοιοῦτον ἦν τὸ πρᾶγμ᾽· ὅπως γὰρ ἥκομεν,
πρὸς σοῦ τὰ δείν᾽ ἐκεῖν᾽ ἐπηπειλημένοι,
πᾶσαν κόνιν σήραντες ἣ κατεῖχε τὸν
410 νέκυν, μυδῶν τε σῶμα γυμνώσαντες εὖ,
καθήμεθ᾽ ἄκρων ἐκ πάγων ὑπήνεμοι,
ὀσμὴν ἀπ᾽ αὐτοῦ μὴ βάλῃ πεφευγότες,
ἐγερτὶ κινῶν ἄνδρ᾽ ἀνὴρ ἐπιρρόθοις

κακοῖσιν, εἴ τις τοῦδ’ ἀκηδήσοι πόνου.
Χρόνον τάδ’ ἦν τοσοῦτον, ἔστ’ ἐν αἰθέρι
μέσῳ κατέστη λαμπρὸς ἡλίου κύκλος
καὶ καῦμ’ ἔθαλπε· καὶ τότ’ ἐξαίφνης χθονὸς
τυφὼς ἀείρας σκηπτόν, οὐράνιον ἄχος,
πίμπλησι πεδίον, πᾶσαν αἰκίζων φόβην
ὕλης πεδιάδος, ἐν δ’ ἐμεστώθη μέγας
αἰθήρ· μύσαντες δ’ εἴχομεν θείαν νόσον.

401 ΚΡ. Κι αυτή που κουβαλάς πότε και πώς την έπιασες;
ΦΥ. Έθαβε τον νεκρό· αυτό είν' όλο.
ΚΡ. Είσαι με τα σωστά σου; ξέρεις καλά τι λες;
ΦΥ. Να θάβει την είδα τον νεκρό που αποκήρυξες·
405 μιλάω τάχα καθαρά και ξάστερα;
ΚΡ. Και πώς την είδατε και πώς την πιάσατε· επ' αυτοφώρω;
ΦΥ. Άκου πώς έχει το πράγμα· όταν γυρίσαμε, απ' τις πολλές φοβέρες τις δικές σου τρομαγμένοι, σαρώσαμε τη σκόνη που σκέπαζε τον πεθαμένο
410 και καλά καλά γυμνώσαμε το σάπιο πτώμα. Απάνεμα καθόμαστε στων βράχων την κορφή, για να γλιτώσουμε τις μύτες απ' τη βρώμα.

Ο ένας τον άλλο ξάγρυπνο κρατούσε
με βρισιές, μην τύχει κι έπαιρνε στ’ αψήφιστα το πράγμα.
Αυτό θα τράβηξε πολύ, ώσπου μεσουρανίς
ο δίσκος ο λαμπρός σκαρφάλωσε του ήλιου
κι έβραζε το λιοπύρι· και τότε ξαφνικά
λίβας ξεσήκωσε στη γη μεγάλο κουρνιαχτό,
θεομηνία, στον κάμπο χίμηξε και μάδησε
των δέντρων τις κορφές κι ο ουρανός αντάριασε.
Βαστάγαμε την οργή του θεού με τα μάτια κλειστά.

422 Καὶ τοῦδ’ ἀπαλλαγέντος ἐν χρόνῳ μακρῷ,
ἡ παῖς ὁρᾶται κἀνακωκύει πικρᾶς
ὄρνιθος ὀξὺν φθόγγον, ὡς ὅταν κενῆς
425 εὐνῆς νεοσσῶν ὀρφανὸν βλέψῃ λέχος·
οὕτω δὲ χαὔτη, ψιλὸν ὡς ὁρᾷ νέκυν,
γόοισιν ἐξώμωξεν, ἐκ δ’ ἀρὰς κακὰς
ἠρᾶτο τοῖσι τοὔργον ἐξειργασμένοις.
Καὶ χερσὶν εὐθὺς διψίαν φέρει κόνιν,
430 ἔκ τ’ εὐκροτήτου χαλκέας ἄρδην πρόχου
χοαῖσι τρισπόνδοισι τὸν νέκυν στέφει.
Χἡμεῖς ἰδόντες ἱέμεσθα, σὺν δέ νιν
θηρώμεθ’ εὐθὺς οὐδὲν ἐκπεπληγμένην,
καὶ τάς τε πρόσθεν τάς τε νῦν ἠλέγχομεν

πράξεις· ἄπαρνος δ’ οὐδενὸς καθίστατο,
ἅμ’ ἡδέως ἔμοιγε κἀλγεινῶς ἅμα.
Τὸ μὲν γὰρ αὐτὸν ἐκ κακῶν πεφευγέναι
ἥδιστον, ἐς κακὸν δὲ τοὺς φίλους ἄγειν
ἀλγεινόν· ἀλλὰ πάντα ταῦθ’ ἥσσω λαβεῖν
ἐμοὶ πέφυκεν τῆς ἐμῆς σωτηρίας.

Κράτησεν ώρα πολλή και τέλος καταλάγιαζε,
όταν η κόρη φάνηκε· θρηνεί σαν το πικρό
πουλί βραχνά που την άδεια θα βρει,
ορφανή, χωρίς τα μικρά, τη φωλιά του.
Έτσι κι αυτή, γυμνό σα βλέπει το νεκρό,
σπαράζει, δέρνεται και με κατάρες άγριες
αυτούς που το ’χαν κάνει καταριέται.
Στα δυο της χέρια κουβαλά χώμα στεγνό
κι από ροΐ χαλκωματένιο ραντίζει
τον πεθαμένο τρεις φορές με τ’ άγιασμα.
Εμείς την είδαμε κι ορμήσαμε και με το πρώτο
την πιάσαμε· δεν έμοιαζε καθόλου ταραγμένη.
Την ξεψαχνίζαμε και για τα τώρα και για τα πριν·
τίποτα δεν αρνιότανε, κι αυτό μου φέρνει

γλυκόπικρη χαρά στ’ αλήθεια.
Όταν γλυτώνεις συμφορές είναι γλυκό,
κι όμως πικρό στη συμφορά να σέρνεις φίλους.
Όμως για μένα δε μετρούν αυτά,
440 μπροστά στη σωτηρία μου.

441 ΚΡ. Σὲ δή, σὲ τὴν νεύουσαν εἰς πέδον κάρα,
φῄς, ἢ καταρνῇ μὴ δεδρακέναι τάδε;
ΑΝ. Καὶ φημὶ δρᾶσαι κοὐκ ἀπαρνοῦμαι τὸ μή.
ΚΡ. Σὺ μὲν κομίζοις ἂν σεαυτὸν ᾗ θέλεις
445 ἔξω βαρείας αἰτίας ἐλεύθερον·
σὺ δ' εἰπέ μοι μὴ μῆκος, ἀλλὰ συντόμως,
ᾔδησθα κηρυχθέντα μὴ πράσσειν τάδε;
ΑΝ. Ἤιδη· τί δ' οὐκ ἔμελλον; ἐμφανῆ γὰρ ἦν.
ΚΡ. Καὶ δῆτ' ἐτόλμας τούσδ' ὑπερβαίνειν νόμους;
450 ΑΝ. Οὐ γάρ τί μοι Ζεὺς ἦν ὁ κηρύξας τάδε,
οὐδ' ἡ ξύνοικος τῶν κάτω θεῶν Δίκη
τοιούσδ' ἐν ἀνθρώποισιν ὥρισεν νόμους,
οὐδὲ σθένειν τοσοῦτον ᾠόμην τὰ σὰ

κηρύγμαθ’ ὥστ’ ἄγραπτα κἀσφαλῆ θεῶν
455 νόμιμα δύνασθαι θνητὸν ὄνθ’ ὑπερδραμεῖν.
Οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ’ ἀεί ποτε
ζῇ ταῦτα, κοὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου ’φάνη.
Τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον, ἀνδρὸς οὐδενὸς
φρόνημα δείσασ’, ἐν θεοῖσι τὴν δίκην
460 δώσειν· θανουμένη γὰρ ἐξῄδη, τί δ’ οὔ;

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

441 **σὲ δή, σὲ (καλῶ)** = σε σένα, σε σένα μιλώ

νεύω κάρα = σκύβω το κεφάλι

φῄς, ἢ...δεδρακέναι = ομολογείς ή αρνείσαι ότι έκανες

καὶ φημί...κοὐκ ἀπαρνοῦμαι = και ομολογώ και δεν αρνούμαι (ειρωνεία)

κομίζοις ἂν (αντί **κόμιζε**) = μπορείς να πας (ηπιότερος ο τόνος της εντολής)

ἔξω βαρείας...ἐλεύθερον (πλεονασμός) = εντελώς απαλλαγμένος από τη βαριά κατηγορία

μὴ μῆκος = όχι με πολυλογία

κηρυχθέντα (κτγρμ. μτχ.) = ότι είχε διακηρυχθεί

ᾔδη· τί δ’ οὐκ ἔμελλον (ενν. εἰδέναι)= το ᾽ξερα· πώς ήταν δυνατό να μην το ξέρω;
ὑπερβαίνω = παραβαίνω
450 οὐ γάρ = ναι (σχ. αποσιώπησης), γιατί δεν...
σθένω (<σθένος=δύναμη) = έχω δύναμη
ἄγραπτα κἀσφαλῆ νόμιμα =
άγραφοι και απαρασάλευτοι νόμοι
θνητὸν (σε) ὄνθ’ (ενδοτ. μτχ.) = εσύ, αν και θνητός
ὑπερδραμεῖν (ὑπερτρέχω) = να ξεπεράσεις
οὐ νῦν κἀχθές = όχι σήμερα και χθες (δηλ. πρόσκαιροι)
ἀεί ποτε ζῇ = έχουν αιώνια ισχύ
φρόνημα (<φρονῶ) = διάθεση, αλαζονεία
δείσασα (αιτιολ. μτχ.) = επειδή φοβήθηκα, από φόβο

ἐν θεοῖσι (εμπρ. προσδ. τόπου· δηλώνει το ενώπιον) = μπροστά
στους θεούς (η πρόθεση ἐν+δοτ. χρησιμοποιείται στο δικανικό λεξιλόγιο)
ἐξῄδη θανουμένη (κτγρμ. μτχ.) = ήξερα πολύ καλά πως θα πεθάνω
460 **τί δ' οὐ (ενν. ἔμελλον εἰδέναι)** = πώς όχι; (δηλ. γιατί να μην το ξέρω; Η πρόκληση και η περιφρόνηση υποδηλώνουν το αγέρωχο ήθος της Αντιγόνης)

κεἰ μὴ σὺ προὐκήρυξας. Εἰ δὲ τοῦ χρόνου
πρόσθεν θανοῦμαι, κέρδος αὖτ᾽ ἐγὼ λέγω·
ὅστις γὰρ ἐν πολλοῖσιν ὡς ἐγὼ κακοῖς
ζῇ, πῶς ὅδ᾽ οὐχὶ κατθανὼν κέρδος φέρει;
Οὕτως ἔμοιγε τοῦδε τοῦ μόρου τυχεῖν
παρ᾽ οὐδὲν ἄλγος· ἀλλ᾽ ἄν, εἰ τὸν ἐξ ἐμῆς
μητρὸς θανόντ᾽ ἄθαπτον ἠνσχόμην νέκυν,
κείνοις ἂν ἤλγουν· τοῖσδε δ᾽ οὐκ ἀλγύνομαι.
Σοὶ δ᾽ εἰ δοκῶ νῦν μῶρα δρῶσα τυγχάνειν,
σχεδόν τι μώρῳ μωρίαν ὀφλισκάνω.
ΧΟ. Δηλοῖ τὸ γέννημ᾽ ὠμὸν ἐξ ὠμοῦ πατρὸς
τῆς παιδός· εἴκειν δ᾽ οὐκ ἐπίσταται κακοῖς.
ΚΡ. Ἀλλ᾽ ἴσθι τοι τὰ σκλήρ᾽ ἄγαν φρονήματα

πίπτειν μάλιστα, καὶ τὸν ἐγκρατέστατον
475 σίδηρον ὀπτὸν ἐκ πυρὸς περισκελῆ
θραυσθέντα καὶ ῥαγέντα πλεῖστ᾽ ἂν εἰσίδοις.
Σμικρῷ χαλινῷ δ᾽ οἶδα τοὺς θυμουμένους
ἵππους καταρτυθέντας· οὐ γὰρ ἐκπέλει
φρονεῖν μέγ᾽ ὅστις δοῦλός ἐστι τῶν πέλας.

462 **πρόσθεν τοῦ χρόνου** = πριν από τον μοιραίο χρόνο, πρόωρα
λέγω = εννοώ, θεωρώ
ὅστις γάρ = ο **γάρ** αιτιολογεί την προηγούμενη άποψη της Αντιγόνης
κατθανὼν (αντί **καταθανὼν**) (υποθ. μτχ.) = αν (όταν) πεθάνει
κέρδος φέρω = έχω κέρδος, είμαι κερδισμένος
μόρος = μοίρα, θάνατος
τοῦδε τοῦ μόρου τυχεῖν (=ἐμὲ) = να έχω αυτή τη μοίρα, να υποστώ αυτό τον θάνατο
παρ' οὐδὲν ἄλγος (ἐστὶν) = καθόλου δε με λυπεί
εἰ ἠν(ε)σχόμην ἄθαπτον νέκυν = αν ανεχόμουν να μένει άταφο το πτώμα

ἀλγύνομαι (<ἄλγος=πόνος) = λυπούμαι, θλίβομαι
κείνοις = δηλ. αν ανεχόταν να μένει άταφος ο Πολυνείκης
τοῖσδε = δηλ. το να υποστεί η ίδια το μοιραίο
σοὶ δέ...τυγχάνειν = η συντακτ. σειρά: εἰ δοκῶ σοι νῦν τυγχάνειν δρῶσα μῶρα
τυγχάνω δρῶν μῶρα = τυχαίνει να κάνω ανοησίες, είμαι ανόητος
470 ὀφλισκάνω μωρίαν = θεωρούμαι μωρός (ή)
δηλοῖ...παιδός = ο χαρακτήρας της κόρης φαίνεται πως είναι σκληρός από σκληρό πατέρα
εἴκω = υποχωρώ
τὰ ἄγαν σκληρὰ = τα πιο αλύγιστα

ἴσθι πίπτειν (αντί **πίπτοντα** =κτγρμ. μτχ.) = μάθε ότι ταπεινώνονται
μάλιστα = πολλές φορές, συχνά
ὁ, ἡ ἐγκρατής,- ὲς (<**ἐν**+**κράτος**) = στερεός, σκληρός
ὀπτὸς ἐκ πυρὸς = πυρακτωμένος
περισκελὴς (<**περὶ** +**σκέλλω** =σκληρύνω) = πολύ σκληρός, άκαμπτος
πλεῖστα (με επιρρ. σημασία) = τις πιο πολλές φορές
θυμούμενοι ἵπποι = θυμοειδή, αγριεμένα άλογα
καταρτύομαι = σωφρονίζομαι, δαμάζομαι
οὐκ ἐκπέλει = δεν επιτρέπεται
μέγα φρονῶ = μεγαλοφρονώ, υπερηφανεύομαι
οἱ πέλας (ενν. **ὄντες**) = αυτοί που είναι πλησίον, οι άλλοι

Αὕτη δ’ ὑβρίζειν μὲν τότ’ ἐξηπίστατο,
νόμους ὑπερβαίνουσα τοὺς προκειμένους·
ὕβρις δ’, ἐπεὶ δέδρακεν, ἥδε δευτέρα,
τούτοις ἐπαυχεῖν καὶ δεδρακυῖαν γελᾶν.
Ἦ νῦν ἐγὼ μὲν οὐκ ἀνήρ, αὕτη δ’ ἀνήρ,
εἰ ταῦτ’ ἀνατὶ τῇδε κείσεται κράτη.
Ἀλλ’ εἴτ’ ἀδελφῆς εἴθ’ ὁμαιμονεστέρα
τοῦ παντὸς ἡμῖν Ζηνὸς Ἑρκείου κυρεῖ,
αὐτή τε χἠ ξύναιμος οὐκ ἀλύξετον
μόρου κακίστου· καὶ γὰρ οὖν κείνην ἴσον
ἐπαιτιῶμαι τοῦδε βουλεῦσαι τάφου.
Καί νιν καλεῖτ’· ἔσω γὰρ εἶδον ἀρτίως
λυσσῶσαν αὐτὴν οὐδ’ ἐπήβολον φρενῶν.

Φιλεῖ δ’ ὁ θυμὸς πρόσθεν ᾑρῆσθαι κλοπεὺς
τῶν μηδὲν ὀρθῶς ἐν σκότῳ τεχνωμένων.
495 Μισῶ γε μέντοι χὥταν ἐν κακοῖσί τις
ἁλοὺς ἔπειτα τοῦτο καλλύνειν θέλῃ.
ΑΝ. Θέλεις τι μεῖζον ἢ κατακτεῖναί μ’ ἑλών;
ΚΡ. Ἐγὼ μὲν οὐδέν· τοῦτ’ ἔχων ἅπαντ’ ἔχω.

480 **ἐξηπίστατο ὑβρίζειν** = ήξερε καλά να αυθαδιάζει
οἱ προκείμενοι νόμοι = οι νόμοι που (έχουν θεσπιστεί και) ισχύουν
ἥδε = έλξη από το **ὕβρις**, αντί **τόδε**
ἐπαυχεῖν και γελᾶν (ως επξγ. του **ἥδε**) = να καυχιέται και να χλευάζει
ἦ (επίρρ.) = αλήθεια
ταῦτα κράτη = η νίκη αυτή
κείσεται ἀνατὶ (<**ἄνατος**= αβλαβής) = θα εξακολουθεί να μένει χωρίς τιμωρία
ὁμαιμονέστερος (ὁ, ἡ ὁμαίμων, τὸ ὅμαιμον) = πλησιέστερος συγγενής
Ζεὺς ἑρκεῖος (**ἕρκος**=αυλή) = Δίας, ο προστάτης του σπιτιού

τοῦ παντὸς Ζηνὸς ἐρκείου = από όλους τους συγγενείς
οὐκ ἀλύξετον (δυϊκ. αρ. του ρ. ἀλύσκω) = δε θα ξεφύγουν
ἴσον ἐπαιτιῶμαί τινα = εξίσου κατηγορώ κάποιον
490 βουλεῦσαι (επξγ. στο τάφου) = ότι δηλ. σκέφθηκε και σχεδίασε
καί νιν καλεῖτ(ε) = φωνάξτε κι αυτήν
λυσσῶσαν = λυσσασμένη, μαινόμενη
οὐδ' ἐπήβολον φρενῶν (οὖσαν) = να μην ελέγχει το λογικό της
φιλεῖ δ'...τεχνωμένων = η συντακτ. σειρά : ὁ δὲ θυμὸς τῶν μηδὲν ὀρθῶς τεχνωμένων ἐν σκότῳ φιλεῖ πρόσθεν ᾑρῆσθαι κλοπεὺς=η ψυχή αυτών που

μηχανεύονται άσχημες πράξεις στο σκοτάδι συνήθως προδίδεται ως ένοχη
ἐν κακοῖς τις ἁλοὺς (αόρ. β΄ του ρ. ἁλίσκομαι) = όταν συλληφθεί κάποιος την ώρα που κάνει το κακό
καλλύνω τι = στολίζω κάτι, παρουσιάζω κάτι ως ωραίο
μεῖζον = μεγαλύτερο, χειρότερο
κατακτεῖναι μ' ἑλὼν = να με συλλάβεις και να με θανατώσεις

ΑΝ. Τί δῆτα μέλλεις; ὡς ἐμοὶ τῶν σῶν λόγων
ἀρεστὸν οὐδέν, μηδ᾽ ἀρεσθείη ποτέ,
οὕτω δὲ καὶ σοὶ τἄμ᾽ ἀφανδάνοντ᾽ ἔφυ.
Καίτοι πόθεν κλέος γ᾽ ἂν εὐκλεέστερον
κατέσχον ἢ τὸν αὐτάδελφον ἐν τάφῳ
τιθεῖσα; τούτοις τοῦτο πᾶσιν ἀνδάνειν
λέγοιτ᾽ ἄν, εἰ μὴ γλῶσσαν ἐγκλῄοι φόβος.
Ἀλλ᾽ ἡ τυραννὶς πολλά τ᾽ ἄλλ᾽ εὐδαιμονεῖ
κἄξεστιν αὐτῇ δρᾶν λέγειν θ᾽ ἃ βούλεται.
ΚΡ. Σὺ τοῦτο μούνη τῶνδε Καδμείων ὁρᾷς.
ΑΝ. Ὁρῶσι χοὗτοι· σοὶ δ᾽ ὑπίλλουσι στόμα.
ΚΡ. Σὺ δ᾽ οὐκ ἐπαιδῇ, τῶνδε χωρὶς εἰ φρονεῖς;
ΑΝ. Οὐδὲν γὰρ αἰσχρὸν τοὺς ὁμοσπλάγχνους

σέβειν.
ΚΡ. Οὔκουν ὅμαιμος χὠ καταντίον θανών;
ΑΝ. Ὅμαιμος ἐκ μιᾶς τε καὶ ταὐτοῦ πατρός.
ΚΡ. Πῶς δῆτ᾽ ἐκείνῳ δυσσεβῆ τιμᾷς χάριν;
515 ΑΝ. Οὐ μαρτυρήσει ταῦθ᾽ ὁ κατθανὼν νέκυς.
ΚΡ. Εἴ τοί σφε τιμᾷς ἐξ ἴσου τῷ δυσσεβεῖ.
ΑΝ. Οὐ γάρ τι δοῦλος, ἀλλ᾽ ἀδελφὸς ὤλετο.
ΚΡ. Πορθῶν δὲ τήνδε γῆν· ὁ δ᾽ ἀντιστὰς ὕπερ.
ΑΝ. Ὅμως ὅ γ᾽ Ἅιδης τοὺς νόμους ἴσους ποθεῖ.
520 ΚΡ. Ἀλλ᾽ οὐχ ὁ χρηστὸς τῷ κακῷ λαχεῖν ἴσος.

τί δῆτα μέλλεις (κατακτεῖναι) = γιατί λοιπόν αργείς (να με θανατώσεις)

500 ἀρέσκομαι = ευχαριστιέμαι, μου είναι κάτι ευχάριστο

ἀφανδάνω (<ἀπό + ἀνδάνω) = απαρέσκω

σοὶ τἄμ' ἀφανδάνοντ' ἔφυ = και τα δικά μου είναι φυσικό να σου είναι δυσάρεστα

εὐκλεέστερον κλέος = λαμπρότερη δόξα

τούτοις πᾶσιν λέγοιτ' ἄν = όλοι αυτοί θα ομολογούσαν

ἀνδάνειν = ότι αρέσει

ἐγκλείω γλῶσσαν = κλείνω το στόμα (πρβλ. «καταπίνω τη γλώσσα μου»)

ἡ τυραννὶς (αφηρημ. αντί συγκεκριμ.) = ο τύραννος

πολλά τ᾽ ἄλλα εὐδαιμονεῖ = εκτός από τα πολλά άλλα πλεονεκτήματα που έχει
κἄξεστιν (=καὶ ἔξεστιν) = μπορεί ακόμη και
ὑπίλλω στόμα (η μεταφ. από τους σκύλους που βάζουν την ουρά στα σκέλη από φόβο) = μαζεύω τη γλώσσα, κλείνω το στόμα
σὺ οὐκ ἐπαιδῇ = εσύ δεν ντρέπεσαι
τῶνδε χωρὶς = διαφορετικά από αυτούς εδώ
510 εἰ φρονεῖς = αιτιολ. πρότ.
οὐδὲν γὰρ = ο γὰρ αιτιολογεί το εννοούμ. οὐκ ἐπαιδοῦμαι
ὁμόσπλαχνος(<ὁμοῦ+σπλάγχνον = αδελφός
χὠ (καὶ ὁ), κράση = και ο
καταντίον = απέναντι ακριβώς

ἐκ μιᾶς = δηλ. μητρὸς
χάριν (αντικ.) τιμᾷς δυσεβῆ = προσφέρεις τιμές που είναι ασέβεια
μαρτυρῶ = συμφωνώ, επιβεβαιώνω
πορθῶν (αποπειρατ. ενεστ.) = προσπαθώντας να υποτάξει
ὕπερ (αναστροφή) = η συντακτ. σειρά : ὑπὲρ τῆσδε γῆς
ποθῶ = επιθυμώ, αξιώνω
ἴσος = ίδια θέση
520 λαχεῖν (απαρ. αποτελ.) = ώστε να λάβει την ίδια τιμή

ΑΝ. Τίς οἶδεν εἰ κάτωθεν εὐαγῆ τάδε;
ΚΡ. Οὔτοι ποθ' οὐχθρός, οὐδ' ὅταν θάνῃ, φίλος.
ΑΝ. Οὔτοι συνέχθειν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυν.
ΚΡ. Κάτω νυν ἐλθοῦσ', εἰ φιλητέον, φίλει
κείνους· ἐμοῦ δὲ ζῶντος οὐκ ἄρξει γυνή.
ΧΟ. Καὶ μὴν πρὸ πυλῶν ἥδ' Ἰσμήνη,
φιλάδελφα κάτω δάκρυ' εἰβομένη·
νεφέλη δ' ὀφρύων ὕπερ αἱματόεν
ῥέθος αἰσχύνει,
τέγγουσ' εὐῶπα παρειάν.
ΚΡ. Σὺ δ', ἣ κατ' οἴκους ὡς ἔχιδν' ὑφειμένη
λήθουσά μ' ἐξέπινες, οὐδ' ἐμάνθανον

τρέφων δύ᾽ ἄτα κἀπαναστάσεις θρόνων,
φέρ᾽, εἰπὲ δή μοι, καὶ σὺ τοῦδε τοῦ τάφου
535 φήσεις μετασχεῖν, ἢ ᾽ξομῇ τὸ μὴ εἰδέναι;
ΙΣ. Δέδρακα τοὔργον, εἴπερ ἥδ᾽ ὁμορροθεῖ,
καὶ ξυμμετίσχω καὶ φέρω τῆς αἰτίας.
ΑΝ. Ἀλλ᾽ οὐκ ἐάσει τοῦτό γ᾽ ἡ δίκη σ᾽, ἐπεὶ
οὔτ᾽ ἠθέλησας οὔτ᾽ ἐγὼ ᾽κοινωσάμην.
540 ΙΣ. Ἀλλ᾽ ἐν κακοῖς τοῖς σοῖσιν οὐκ αἰσχύνομαι
ξύμπλουν ἐμαυτὴν τοῦ πάθους ποιουμένη.

521 **εὐαγῆ (<εὖ + ἅγος) = καθαρά, δίκαια**
οὔτοι συνέχθειν (συνεχθαίρω) ἔφυν = δε γεννήθηκα για να συμμερίζομαι το μίσος
κάτω νῦν ἐλθοῦσα = όταν πας λοιπόν στον κάτω κόσμο
καὶ μὴν = αλλά να
εἶβομαι = σταλάζω, χύνω
νεφέλη...αἰσχύνει = η συντακτ. σειρά : ὑπέρ δ' ὀφρύων νεφέλη αἰσχύνει αἱματόεν ῥέθος=και πάνω από τα φρύδια της ένα σύννεφο ασχημίζει το κατακόκκινο πρόσωπό της
530 **τέγγω = υγραίνω, βρέχω**
εὐὼψ- ῶπος (ὁ,ἡ) = αυτός που έχει ωραία όψη, ωραίος

ὡς ἔχιδν᾽ ὑφειμένη (ὑφίεμαι) = σαν οχιά κρυμμένη
μ᾽ ἐξέπινες = μου έπινες το αίμα
ἄτη-ης = συμφορά, καταστροφή
κἀπαναστάσεις (το αφηρημένο αντί του συγκεκριμ.) =και επαναστάτριες
τοῦδε τοῦ τάφου = σε τούτη την ταφή
ἢ (ἐ)ξομῇ (ἐξομνύω) τὸ μὴ εἰδέναι = ή θα ορκιστείς ότι δεν ξέρεις τίποτα
ὁμορροθῶ (μεταφορά από την κωπηλασία) = συμφωνώ
φέρω τῆς αἰτίας = δέχομαι την κατηγορία
ἀλλ᾽ οὐκ ἐάσει τοῦτο γ᾽ ἡ δίκη σ(οι) = όμως δε θα στο επιτρέψει αυτό η δικαιοσύνη

κοινοῦμαι (-όομαι)= κάνω κάποιον συνεργό

540 ἐν κακοῖς τοῖς σοῖσιν = μέσα στις συμφορές σου

ξύμπλους (ὁ,ἡ), ξύμπλουν (τὸ) = συνταξιδιώτης, συμμέτοχος

ΑΝ. Ὧν τοὔργον Ἅιδης χοἰ κάτω ξυνίστορες·
λόγοις δ᾽ ἐγὼ φιλοῦσαν οὐ στέργω φίλην.
ΙΣ. Μήτοι, κασιγνήτη, μ᾽ ἀτιμάσῃς τὸ μὴ οὐ
θανεῖν τε σὺν σοὶ τὸν θανόντα θ᾽ ἁγνίσαι.
ΑΝ. Μή μοι θάνῃς σὺ κοινά, μηδ᾽ ἃ μὴ ᾽θιγες
ποιοῦ σεαυτῆς· ἀρκέσω θνῄσκουσ᾽ ἐγώ.
ΙΣ. Καὶ τίς βίος μοι σοῦ λελειμμένῃ φίλος;
ΑΝ. Κρέοντ᾽ ἐρώτα· τοῦδε γὰρ σὺ κηδεμών.
ΙΣ. Τί ταῦτ᾽ ἀνιᾷς μ᾽ οὐδὲν ὠφελουμένη;
ΑΝ. Ἀλγοῦσα μὲν δῆτ᾽, εἰ γέλωτ᾽ ἐν σοὶ γελῶ.
ΙΣ. Τί δῆτ᾽ ἂν ἀλλὰ νῦν σ᾽ ἔτ᾽ ὠφελοῖμ᾽ ἐγώ;
ΑΝ. Σῶσον σεαυτήν· οὐ φθονῶ σ᾽ ὑπεκφυγεῖν.
ΙΣ. Οἴμοι τάλαινα, κἀμπλάκω τοῦ σοῦ μόρου;

555 ΑΝ. Σὺ μὲν γὰρ εἶλου ζῆν, ἐγὼ δὲ κατθανεῖν.
ΙΣ. Ἀλλ᾽ οὐκ ἐπ᾽ ἀρρήτοις γε τοῖς ἐμοῖς λόγοις.
ΑΝ. Καλῶς σὺ μὲν τοῖς, τοῖς δ᾽ ἐγὼ ᾽δόκουν φρονεῖν.
ΙΣ. Καὶ μὴν ἴση νῷν ἐστιν ἡ ξαμαρτία.
ΑΝ. Θάρσει· σὺ μὲν ζῇς, ἡ δ᾽ ἐμὴ ψυχὴ πάλαι
560 τέθνηκεν, ὥστε τοῖς θανοῦσιν ὠφελεῖν.
ΚΡ. Τὼ παῖδε φημὶ τώδε τὴν μὲν ἀρτίως
ἄνουν πεφάνθαι, τὴν δ᾽ ἀφ᾽ οὗ τὰ πρῶτ᾽ ἔφυ.

542 **ὧν τοὔργον…ξυνίστορες = η συντακτ. σειρά :**
Ἅιδης χοὶ κάτω ξυνίστορες εἰσὶ ὧν (ἐστι) τοὔργον=ο
Άδης και οι θεοί του Κάτω Κόσμου ξέρουν καλά ποιοι έκαναν αυτήν την πράξη (της ταφής)
οὐ στέργω φίλην = δεν τη θεωρώ δικό μου άνθρωπο
ἀτιμάζω = στερώ την ταφή
τὸ μὴ οὐ θανεῖν = διπλή άρνηση, γιατί εξαρτάται από ρήμα με άρνηση : μήτοι ἀτιμάσῃς
ἁγνίζω = εξαγνίζω, εξιλεώνω
μή μοι θάνῃς σὺ κοινά (κοινῇ) = να μην πεθάνεις μαζί μου, αρνούμαι να πεθάνεις μαζί μου
ἃ μὴ (ἔ)θιγες (θιγγάνω) = αυτά που δεν άγγιξες
ἀρκέσω (προσ. αντί απρόσ.) = θα είναι αρκετό ότι….

καὶ τίς βίος μοι φίλος = και ποια χαρά θα έχω στη ζωή
σοῦ λελειμμένη = αν στερηθώ εσένα
κηδεμών (ενν. εἶ) = ενδιαφέρεσαι, νοιάζεσαι γι΄ αυτόν
550 ἀνιῶ (<ἀνία) = λυπώ, πικραίνω
εἰ γέλωτ’ ἐν σοι γελῶ (αιτιολ. προτ.) = αν (διότι) γελώ εις βάρος σου
τί δῆτ’ ἂν ὠφελοῖμ’ ἐγώ = σε τι λοιπόν θα μπορούσα να σε ωφελήσω
ἀλλὰ νῦν = έστω και τώρα
ὑπεκφεύγω = διαφεύγω (τον κίνδυνο), γλιτώνω
ἀμπλάκω (αόρ. β΄ του ρ. ἀμπλακίσκω) = να στερηθώ, να μη συμμερισθώ

ἀλλ᾽ οὐκ ἐπ᾽ ἀρρήτοις τοῖς ἐμοῖς λόγοις = αλλά όχι χωρίς να εκφράσω τις δικαιολογίες μου
σὺ μὲν τοῖς, τοῖς δ᾽ ἐγὼ = εσύ στα μάτια αυτών εδώ (του Κρέοντα και των Θηβαίων που συντάσσονται μ᾽ αυτόν), εγώ στα μάτια των άλλων (του Άδη και των νεκρών)
νῷν (δοτ. δυϊκ. αρ.) = ἡμῖν, για τις δυο μας
ἡ (ἐ)ξαμαρτία = το αμάρτημα, το παράπτωμα
560 τὼ παῖδε (αιτιατ. δυϊκού) = τὰς παῖδας (αντί τῶν παίδων)
τὼ παῖδε…τὴν μέν…τήν δ᾽ = σχήμα «καθ᾽ όλον και μέρος»
ὁ,ἡ ἄνους, τὸ ἄνουν = ανόητος, άμυαλος

ἀφ’ οὗ τὰ πρῶτ’ ἔφυ = από την πρώτη στιγμή της γέννησής της

562 ΙΣ. Οὐ γάρ ποτ', ὦναξ, οὐδ' ὃς ἂν βλάστῃ μένει νοῦς τοῖς κακῶς πράσσουσιν, ἀλλ' ἐξίσταται.
565 ΚΡ. Σοὶ γοῦν, ὅθ' εἵλου σὺν κακοῖς πράσσειν κακά.
ΙΣ. Τί γὰρ μόνῃ μοι τῆσδ' ἄτερ βιώσιμον;
ΚΡ. Ἀλλ' ἥδε μέντοι μὴ λέγ'· οὐ γὰρ ἔστ' ἔτι.
ΙΣ. Ἀλλὰ κτενεῖς νυμφεῖα τοῦ σαυτοῦ τέκνου;
ΚΡ. Ἀρώσιμοι γὰρ χἀτέρων εἰσὶν γύαι.
570 ΙΣ. Οὐχ ὥς γ' ἐκείνῳ τῇδέ τ' ἦν ἡρμοσμένα.
ΚΡ. Κακὰς ἐγὼ γυναῖκας υἱέσι στυγῶ.
ΙΣ. Ὦ φίλταθ' Αἵμον, ὡς σ' ἀτιμάζει πατήρ.

ΚΡ. Ἄγαν γε λυπεῖς καὶ σὺ καὶ τὸ σὸν λέχος.
ΧΟ. Ἦ γὰρ στερήσεις τῆσδε τὸν σαυτοῦ γόνον;
ΚΡ. Ἅιδης ὁ παύσων τούσδε τοὺς γάμους ἐμοί.
ΧΟ. Δεδογμέν', ὡς ἔοικε, τήνδε κατθανεῖν.
ΚΡ. Καὶ σοί γε κἀμοί. Μὴ τριβὰς ἔτ', ἀλλά νιν
κομίζετ' εἴσω, δμῶες· ἐκδέτους δὲ χρὴ
γυναῖκας εἶναι τάσδε μηδ' ἀνειμένας.
Φεύγουσι γάρ τοι χοἰ θρασεῖς, ὅταν πέλας
ἤδη τὸν Ἅιδην εἰσορῶσι τοῦ βίου.

562 **οὐδ᾽ ὃς ἄν βλάστῃ νοῦς** = ούτε η φρόνηση που έχουμε έμφυτη
ἐξίσταμαι = φεύγω από τη θέση μου, χάνομαι
σοὶ γοῦν (ενν. ἐξέστη) = εσένα λοιπόν σου σάλεψε
ὅθ᾽ (=ὅτε) = αφότου, από τη στιγμή που
μόνῃ μοι βιώσιμον (=βιωτὸν μοι μόνῃ ἐστὶ) = μπορώ μόνη μου να ζήσω
τῆσδ᾽ ἄτερ (=ἄτερ τῆσδε) = χωρίς αυτήν εδώ
νυμφεῖα = γάμοι, μνηστή
ἀρώσιμοι (μεταφ. από τη σπορά) = κατάλληλοι για καλλιέργεια
ὁ γύης,-ου = το χωράφι

570 **οὐχ ὡς γ'...ἡρμοσμένα = η συντακτ. σειρά : ἀλλὰ τὰ τοῦ γάμου οὐκ ἔσται ἡρμοσμένα, ὡς γ' ἐκείνῳ τῇδε θ' ἡρμοσμένα ἦν = όμως ο γάμος με άλλη δε θα είναι τόσο ταιριαστός όσο μεταξύ εκείνου και αυτής**
υἱεὺς-ος (=υἱὸς) = γιος
στυγῶ = μισώ
τὸ σὸν λέχος = ο γάμος σου (ο γάμος για τον οποίο μιλάς)
δεδογμένα (ενν. ἐστὶ) = έχει αποφασιστεί
καὶ σοί γε κἀμοὶ (ενν. δεδογμένα ἐστὶ) = και από σένα βέβαια και από μένα
τριβὰς (ενν. ποιοῦμαι) = χρονοτριβώ, καθυστερώ
δμὼς- ωὸς = δούλος
ἀνειμέναι γυναῖκες = γυναίκες ελεύθερες

570 **πέλας τοῦ βίου = κοντά στη ζωή τους**

Στροφή α΄
Χορός
Εὐδαίμονες οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰών·
οἷς γὰρ ἂν σεισθῇ θεόθεν δόμος, ἄτας
οὐδὲν ἐλλείπει γενεᾶς ἐπὶ πλῆθος ἕρπον·
ὅμοιον ὥστε πόντιον
οἶδμα δυσπνόοις ὅταν
Θρῄσσῃσιν ἔρεβος ὕφαλον ἐπιδράμῃ πνοαῖς,
κυλίνδει βυσσόθεν
κελαινὰν θῖνα καὶ δυσάνεμοι,
στόνῳ βρέμουσιν ἀντιπλῆγες ἀκταί.

ΧΟ.Καλόμοιρος οπού δε γεύτηκε ζωή πικρή·
όποιος από θεού του σείστηκε συθέμελα το σπίτι,
585 να σέρνει συμφορές σωρό στο σόι το δε σώνει·
όπως το κύμα του γιαλού
την ανεμόδαρτη την άμμο πίσσα σωριάζει στο βυθό,
όταν ορμά με την ανεμική της Θράκης
το θεοσκότεινο το πέλαγος
κι όταν βογκούν στενάζοντας τα πληγωμένα βράχια.

Αντιστροφή α΄

Ἀρχαῖα τὰ Λαβδακιδᾶν οἴκων ὀρῶμαι
πήματα φθιμένων ἐπὶ πήμασι πίπτοντ᾽,
οὐδ᾽ ἀπαλλάσσει γενεὰν γένος, ἀλλ᾽ ἐρείπει
θεῶν τις, οὐδ᾽ ἔχει λύσιν.
Νῦν γὰρ ἐσχάτας ὕπερ
ῥίζας ἐτέτατο φάος ἐν Οἰδίπου δόμοις·
κατ᾽ αὖ νιν φοινία
θεῶν τῶν νερτέρων ἀμᾷ κόνις
λόγου τ᾽ ἄνοια καὶ φρενῶν Ἐρινύς.

Στροφή β΄

Τεάν, Ζεῦ, δύναμιν τίς ἀν-

δρῶν ὑπερβασία κατάσχοι,
τὰν οὔθ᾽ ὕπνος αἱρεῖ ποθ᾽ ὁ παντογήρως
οὔτ᾽ ἀκάματοι θεῶν
μῆνες, ἀγήρως δὲ χρόνῳ δυνάστας
κατέχεις Ὀλύμπου
μαρμαρόεσσαν αἴγλαν.
Τό τ᾽ ἔπειτα καὶ τὸ μέλλον
καὶ τὸ πρὶν ἐπαρκέσει
νόμος ὅδ᾽· οὐδὲν ἕρπει
θνατῶν βιότῳ πάμπολύ γ᾽ ἐκτὸς ἄτας.

Αντιστροφή β΄
Ἁ γὰρ δὴ πολύπλαγκτος ἐλ-

πὶς πολλοῖς μὲν ὄνασις ἀνδρῶν,
πολλοῖς δ᾽ ἀπάτα κουφονόων ἐρώτων·
εἰδότι δ᾽ οὐδὲν ἔρπει,
πρὶν πυρὶ θερμῷ πόδα τις προσαύσῃ.
Σοφίᾳ γὰρ ἔκ του
κλεινὸν ἔπος πέφανται·
τὸ κακὸν δοκεῖν ποτ᾽ ἐσθλὸν
τῷδ᾽ ἔμμεν ὅτῳ φρένας
θεὸς ἄγει πρὸς ἄταν·
πράσσει δ᾽ ὀλίγιστον χρόνον ἐκτὸς ἄτας.

Αιώνες θωρώ στο σπίτι των Λαβδακιδών
πάθη νεκρών πάνω σε πάθη να πέφτουν·
η μια την άλλη γενιά δεν μπορεί ν' αλαφρώσει·
κάποιος θεός τη ρημάζει κι αλύτρωτη μένει.
Τώρα στο σπίτι του Οιδίποδα φάνηκε φως
απάνω στη στερνή του ρίζα·
όμως των θεών του κάτω κόσμου
το φονικό τη θερίζει δρεπάνι,
η τύφλα του νου κι ο αστόχαστος λόγος.

Τη δύναμή σου, Δία,
ποιος αλαζόνας άνθρωπος θα γονατίσει;
ο ύπνος δεν την καταλεί, που μας γερνάει,
ούτε κι οι μήνες των θεών, που δε νυστάζουν.

Αιώνιος δυνάστης κυβερνάς
στη λαμπερή φωτοχυσία του Ολύμπου.
Μέλλον, παρόν και παρελθόν
αυτός ο νόμος τα σφραγίζει :
ο βίος των θνητών καιρό δε σέρνεται πολύ
έξω από της συμφοράς το μονοπάτι.

Οι πλάνες ελπίδες που σ' άλλους βγαίνουν σε καλό,
σ' άλλους απάτη γίνονται κούφιας λαχτάρας·
φωλιάζει στον ανίδεο,
ώσπου να γλείψει της φωτιάς η φλόγα το ποδάρι του·
κάποιος φανέρωσε λόγο βαρύ, γι' αυτό σοφό:
το κακό φαντάζει καλό
στο νου εκείνου

που θεός στη συμφορά τον πάει·
κι έξω από συμφορές για λίγο χρόνο χαίρεται.

(Έρχεται ο Αίμονας.)

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ
ΔΕΥΤΕΡΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (376-581)

Α’ Σκηνή : στ. 376-445. Πρόσωπα: Κρέων-Φύλακας-Αντιγόνη -Χορός.

Η Αντιγόνη μαζί με τον φύλακα μπαίνουν από την αριστερή πάροδο. Από άποψη θεατρικής οικονομίας φαίνεται ότι έχουν περάσει πολλές ώρες από την αναχώρηση ως την επιστροφή του φύλακα.

376 - 383 Ο κορυφαίος, έκπληκτος, αναγγέλλει την εμφάνιση της Αντιγόνης.

376 **δαιμόνιον τέρας (ακατανόητο μυστήριο)· το φαινόμενο χαρακτηρίζεται ως θεόσταλτο θαύμα, γιατί ο δράστης της ταφής είναι γυναίκα και μάλιστα η Αντιγόνη, η ανιψιά του Κρέοντα και μέλλουσα νύφη του.**

381 - 383 **οὐ δή που... ἄγουσιν... καθελόντες (μήπως και πάτησες...σε φέρανε)· η πράξη χαρακτηρίζεται ασύνετη, γιατί με την παράβαση της διαταγής η Αντιγόνη εξέθεσε τη ζωή της σε κίνδυνο.**

384 - 387 **Με χαρά ο φύλακας δείχνει την Αντιγόνη και φωνάζει ότι πιάστηκε ο δράστης.**

385 **ἀλλὰ ποῦ Κρέων (μα πού ᾽ναι ο Κρέοντας)· ο φύλακας αξιώνει την παρουσία του Κρέοντα, χωρίς να νιώθει γι᾽ αυτόν δέος, όπως προηγουμένως.**

386 ὃδ’ ἐκ δόμων...περᾷ (να τος...βγαίνει)· θεατρική σύμπτωση. Ο Κρέων, βγαίνοντας από το παλάτι, ακούει τα λόγια του χορού.

388 - 389 ἄναξ...γνώμην (βασιλιά...είχα πρώτα)· ο φύλακας στις ερωτήσεις του Κρέοντα δε δίνει άμεση απάντηση, αλλά μ’ ένα γνωμικό δικαιολογεί την επιστροφή του. Η γνωμολογία στην αρχαία τραγωδία δεν είναι ανάλογη με το ήθος ή τη μόρφωση των προσώπων που τη χρησιμοποιούν· π.χ. ο φύλακας δεν είναι τόσο μορφωμένος, όσο δείχνει ο συλλογισμός του. Σε πολλές σκηνές των αρχαίων τραγωδιών απλοϊκοί άνθρωποι επιδίδονται σε φιλοσοφικές σκέψεις ή σε περίτεχνες εκφράσεις.

389 - 394 ἐπεὶ σχολῇ... ἀπώμοτος (κι εγώ ορκίστηκα...κι ας ορκίστηκα)· φλύαρη περιττολογία, με την οποία ο φύλακας αφηγείται τα εμπόδια που ξεπέρασε. Στην ουσία ο διάλογος με τον φύλακα αποτελεί τέχνασμα του ποιητή, για να επιβραδύνει την άμεση αντιπαράθεση Κρέοντα - Αντιγόνης.

397 θοὔρμαιον (τὸ ἔρμαιον-τα βρετίκια)· οι αρχαίοι θεωρούσαν ότι το ευτυχές εύρημα οφειλόταν στην εύνοια του Ερμή.

398 - 399 ὡς θέλεις...κἀξέλεγχε (και τώρα βασιλιά μου...και βρες τα)· ο φύλακας, αδιαφορώντας για την τύχη της Αντιγόνης, δε συνιστά τη νόμιμη ανακριτική διαδικασία, αλλά την αυθαίρετη ανάκριση και καταδίκη, που είναι αρεστή στον Κρέοντα.

399 - 400 **ἐλεύθερος...κακῶν (εγὼ να φύγω...ρετσινιὰ)**· ο πλεονασμός δείχνει τη βιασύνη του φύλακα ν' απαλλαγεί από το βάρος της ενοχής.

401 - 404 **τῷ (τίνι) τρόπῳ - πόθεν (πότε και πώς την ἐπιασες)**; Η διπλή ερώτηση υποδηλώνει την έκπληξη του Κρέοντα.

403 **ἦ καὶ ξυνίης (είσαι με τα σωστά σου)**· ο Κρέων δυσπιστεί σ' αυτά που ακούει από τον φύλακα.

404 **ταύτην ἰδὼν θάπτουσαν (να θάβει την είδα τον νεκρὸ)**· η οπτική αντίληψη ήταν πολύ ισχυρή στους αρχαίους και δεν άφηνε περιθώρια αμφιβολίας.

406 **καὶ πῶς ὁρᾶται...ἠρέθη (και πώς την είδατε...αυτοφώρω)**; Το νόημα της

ερώτησης είναι : τι έκανε και σεις την είδατε και την πιάσατε;

407 τοιοῦτον ἦν τὸ πρᾶγμα (άκου πώς έχει το πράγμα)· ο φύλακας αφηγείται με θαυμάσιο τρόπο τις συνθήκες σύλληψης της Αντιγόνης. Στην ουσία μεταφέρει στους θεατές γεγονότα που έγιναν μακριά από το παλάτι ή ό,τι δεν είδαν οι θεατές στη σκηνή.

409 πᾶσαν κόνιν σήραντες (σαρώσαμε τη σκόνη)· η πράξη αυτή ισοδυναμούσε με εκταφή του πτώματος, για να το φάνε τα σκυλιά και τα όρνια.

410 μυδῶν τε σῶμα γυμνώσαντες εὖ (και καλά...πτώμα)· ρεαλιστική περιγραφή που προκαλεί την αποστροφή, ενώ μαρτυρεί και τον πανικό των φυλάκων.

413 **ἐγερτὶ κινῶν ἄνδρ᾽ ἀνὴρ (ο ένας τον άλλο ξάγρυπνο κρατούσε)· η φρούρηση του νεκρού δε γίνεται με βάρδιες αλλά από όλους τους φύλακες.**

415 - 417 **ἔστ᾽ ἐν αἰθέρι... ἔθαλπε (ώσπου μεσουρανίς...έβραζε το λιοπύρι)·«η Αντιγόνη αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα χρονικής πυκνότητας της δράσης, όπου όλα τελούνται μέσα στο χρονικό διάστημα μιας ημέρας» (Ν. Χουρμουζιάδης).**

417 **τότ᾽ ἐξαίφνης (και τότε ξαφνικά)·την ήρεμη περιγραφή διακόπτει το απροσδόκητο γεγονός, τη γαλήνη διαδέχεται η θεομηνία.**

418 **τυφὼς... οὐράνιον ἄχος (λίβας...θεομηνία)· δραματικό εύρημα του Σοφοκλή· η θύελλα διευκολύνει**

την Αντιγόνη να πλησιάσει το πτώμα, χωρίς να γίνει αντιληπτή. Η Αντιγόνη ατρόμητη προχωρεί στην εκπλήρωση του χρέους, την ώρα που και οι φύλακες κλείνουν τα μάτια από τον φόβο.

424 - 426 ὡς ὅταν…οὕτω χαὕτη (θρηνεί σαν…έτσι κι αυτή)· πλατιά ομηρική παρομοίωση για υποδήλωση του θρήνου και του βαθύτατου ψυχικού πόνου. Οι Αθηναίοι γνώριζαν τέτοιες σκηνές, όταν στις αθηναϊκές οικογένειες έφτανε η είδηση του θανάτου των παιδιών τους στη μάχη.

427 - 428 ἐκ δ' ἀρὰς κακὰς ἠρᾶτο (και με κατάρες άγριες) οι αρχαίοι πίστευαν από παλιά ότι οι κατάρες είχαν μαγική δύναμη.

429 καὶ χερσὶν...φέρει κόνιν (στα δυο της χέρια...στεγνό)· η Αντιγόνη έρχεται πάλι, για ν' αποδώσει πλήρως τις τιμές στον νεκρό. Προχωρεί στη δεύτερη ταφή του Πολυνείκη, ενώ η ίδια είχε κάνει και την πρώτη, όπως βεβαιώνουν οι φύλακες (πρβλ. στ. 434-435).

431 χοαῖσι τρισπόνδοισι· λέγονταν τρίσπονδες οι νεκρικές προσφορές ή γιατί κάθε στοιχείο τους (μέλι, γάλα, κρασί) προσφερόταν χωριστά ή γιατί, μ' όλα αυτά ανακατεμένα, ράντιζαν τον νεκρό, στραμμένοι προς τη δύση που πίστευαν ότι βρισκόταν ο Άδης.

432 - 433 χἠμεῖς ἰδόντες... ἐκπεπληγμένην (εμείς την είδαμε...ταραγμένη)· στην αφήγηση του φύλακα διαγράφονται τρεις καταστάσεις : η αγωνία και η

σπουδή των φυλάκων να συλλάβουν το «θήραμα» (=θηρώμεθα)· η αταραξία της Αντιγόνης που προέρχεται από τη συναίσθηση ότι εκπλήρωσε το χρέος της· η συμπάθεια (ἔλεος) των θεατών για την ηρωίδα.

19. Jean – Luis Bezard, Η Αντιγόνη συλλαμβάνεται ενώ ρίχνει χώμα στο νεκρό Πολυνείκη. Σχέδιο. Παρίσι, ιδιωτική συλλογή.

435 - 440 ἄπαρνος…τῆς ἐμῆς σωτηρίας (τίποτα δεν αρνιόταν…στη σωτηρία μου)· είναι χαρακτηριστική η διαφορά του ήθους φύλακα και Αντιγόνης: ο πρώτος για το μόνο που ενδιαφέρεται είναι ο εαυτός του· η δεύτερη θυσιάζει ακόμη και τη ζωή της για τον αδελφό της.

436 ἡδέως κἀλγεινῶς (γλυκόπικρη χαρά)· η σύμπτωση αυτών των ασυμβίβαστων συναισθημάτων του φύλακα είναι φαινομενική· στην πραγματικότητα κυριαρχεί η χαρά για τη σωτηρία του.

441 σὲ δή…ἐς πέδον κάρα· με την αναδίπλωση του σὲ ο Κρέων θέλει ν' αποσπάσει την προσοχή της Αντιγόνης, η οποία, βυθισμένη στις σκέψεις της, στέκεται σιωπηλή με καρφωμένα τα μάτια στο

έδαφος. Η σιωπή στο θέατρο είναι στοιχείο δραματικό που έχει σκοπό να διεγείρει την προσοχή του θεατή.
443 καὶ φημὶ κοὐκ ἀπαρνοῦμαι· όπως ήταν διπλή η ερώτηση του Κρέοντα, έτσι και η απάντηση της Αντιγόνης είναι διπλή (πώς λέγεται αυτό το σχήμα;), προκειμένου να βεβαιωθεί η πράξη της ηρωίδας και ν΄ αποκλειστεί κάθε παρεξήγηση.
444 - 445 σὺ μὲν κομίζοις ἂν… ἐλεύθερον · ο φύλακας φεύγει από την αριστερή πάροδο, για να υποδυθεί το πρόσωπο της Ισμήνης.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Η σύλληψη της Αντιγόνης γεννά διαφορετικά συναισθήματα στον χορό και στον φύλακα. Να τα επισημάνετε και να δικαιολογήσετε την προέλευσή τους.

2 Να συγκρίνετε τη συμπεριφορά του φύλακα στις δύο σκηνές του επεισοδίου.

3 **Σημειώστε με Χ στο αντίστοιχο τετράγωνο τα στοιχεία της θεατρικής οικονομίας που νομίζετε ότι περιέχει η σκηνή αυτή (στ. 376-445) :**

α. επιβράδυνση	☐
β. ενότητα χρόνου	☐
γ. προοικονομία	☐
δ. θεατρική σύμπτωση	☐

4. Η σκηνή της θύελλας αποτελεί εύρημα του Σοφοκλή:
α. για να εντυπωσιάσει ο φύλακας με την περιγραφή
β. για να πλησιάσει αθέατη η Αντιγόνη τον νεκρό
γ. για να δείξει την οργή των θεών
Να υπογραμμίσετε τη σωστή απάντηση.

5 Μέσα από την αφήγηση του φύλακα προβάλλουν ορισμένα γνωρίσματα του ήθους των φυλάκων. Ποια είναι αυτά;

6 Πώς εκδηλώνει η Αντιγόνη την αγάπη της προς τον Πολυνείκη;

Β΄ Σκηνή : στ. 446-525. Πρόσωπα: Κρέων-Αντιγόνη-Χορός.

Σ᾽ αυτή τη σκηνή κυριαρχεί η σύγκρουση των δύο πρωταγωνιστών του δράματος, που καθένας τους εκπροσωπεί κι έναν διαφορετικό κόσμο.

447 - 449 **ᾔδησθα...νόμους;** Ο Κρέων ανακρίνει την Αντιγόνη. Αν αποδεικνυόταν ότι η κόρη αγνοούσε τη διαταγή του, ασφαλώς θα μετριαζόταν η ποινή.
450 - 455 **οὐ γάρ...ὥρισεν...τὰ σὰ κηρύγμαθ᾽·** η Αντιγόνη, παραλείποντας την κύρια πρόταση: **ναι, τόλμησα**...(σχήμα αποσιώπησης), δικαιολογεί τη συμπεριφορά της, ενώ έμμεσα χλευάζει τη βασιλική απαγόρευση (**τάδε**). Ο Δίας και η Δίκη επιβλέπουν την τήρηση της ηθικής τάξης στον κόσμο και με τους νόμους τους απαιτούν την απόδοση των καθιερωμένων τιμών στους νεκρούς.
Παράλληλα η Αντιγόνη εκφράζει την ηθική του κοινού αίματος, της συγγένειας, της οικογένειας. Αντίθετα ο

Κρέων είναι υπέρμαχος της πόλης-κράτους που είναι σύνθεση γενών.

454. ἄγραπτα κἀσφαλῆ θεῶν νόμιμα · ο αγώνας της Αντιγόνης έχει περιεχόμενο την προάσπιση του θείου δικαίου και των ηθικών αξιών. Είναι μια θέση του Σοφοκλή που έχει προετοιμαστεί από τον **Αίαντα**, όταν εκεί (στ. **1343**) ο Οδυσσέας τονίζει ότι η απαγορευτική διαταγή του Αγαμέμνονα, σχετικά με την ταφή του πτώματος του Αίαντα, δεν πλήττει τον Αίαντα αλλά τους νόμους των θεών.

460 **θανουμένη γὰρ ἐξῄδη· η πράξη της Αντιγόνης είναι συνειδητή και είναι αποτέλεσμα ελεύθερης επιλογής. Οι Αθηναίοι, κατά τον Περικλή, τολμούσαν να υπολογίζουν με ακρίβεια τις συνέπειες όσων επιχειρούσαν (Θουκ. 2,40,3).**

466 - 468 **εἰ τὸν ἐξ ἐμῆς…ἂν ἤλγουν · η Αντιγόνη με την ταφή του Πολυνείκη εκδήλωσε και την αγάπη της αλλά και το ηθικό χρέος προς τον αδελφό της ως η πιο στενή συγγενής του.**

473 - 478 **ἀλλ᾽ ἴσθι … καταρτυθέντας · ο Κρέων απαντά τυπικά στον χορό, όμως πραγματικός αποδέκτης των μεταφορικών απειλών του είναι η Αντιγόνη, που η απροκάλυπτη ομολογία της έχει**

πληγώσει τον ανδρισμό του και έχει εξευτελίσει τη βασιλική του ιδιότητα.

479 **δοῦλός ἐστι τῶν πέλας** · η φράση δεν υποδηλώνει μόνο το τυραννικό ήθος του Κρέοντα, κάτι που οι Αθηναίοι μισούσαν, αλλά και την άστοργη περιφρόνησή του για μια βασιλοκόρη συγγενή του.

484 **ἐγὼ μὲν οὐκ ἀνήρ, αὕτη δ' ἀνήρ** · φαίνεται πως ο Κρέων θέλει να τιμωρήσει την Αντιγόνη, για ν' αποκαταστήσει την αντρική του τιμή και την αξιοπρέπεια.

486 - 489 **ἀλλ' εἴτ' ἀδελφῆς... κακίστου** · ο Κρέων αισθάνεται ότι απέναντί του έχει έναν άνθρωπο τον οποίο μπορεί να εξουσιάσει όχι όμως και να τον λυγίσει· απαιτεί γ' αυτό ένα ακόμη θύμα, την Ισμήνη.

487 **Ζηνὸς Ἑρκείου· ο ἑρκεῖος**
Ζεὺς ήταν προστάτης της οικογενειακής αυλής και γενικότερα της συγγένειας. Ο τρόπος που μιλάει ο Κρέων προοικονομεί τη στάση του στη σκηνή του Τειρεσία.
491 - 494 **ἔσω γὰρ εἶδον ... τεχνωμένων· είναι φανερή η καχυποψία του Κρέοντα αλλά και η τραγική του πλάνη. Η Ισμήνη ήταν ταραγμένη, γιατί φοβόταν μήπως συλληφθεί η Αντιγόνη και όχι γιατί ήταν η ίδια συνένοχος στην ταφή. Ο Κρέων συμπεραίνει στηριγμένος σε αυθαίρετες εντυπώσεις και ερμηνείες.**
497 **θέλεις τι...ἐλών; Η κοφτή και ξεκάθαρη ερώτηση της Αντιγόνης ισοδυναμεί με έντονη προτροπή: πάψε να φλυαρείς κι αφού με συνέλαβες, κάνε με ό,τι θέλεις.**

499 - 501 ὡς ἐμοὶ…ἀφανδάνοντ᾽ ἔφυ · οι διαφορετικές αντιλήψεις και συμπάθειες των δύο πρωταγωνιστών κάνουν αγεφύρωτη τη μεταξύ τους απόσταση και προοικονομούν το αναπόφευκτο τέλος της Αντιγόνης.

502 - 504 καίτοι πόθεν κλέος… τιθεῖσα; Η Αντιγόνη χαρακτηρίζει και πάλι την πράξη της ως εκδήλωση αδελφικής αγάπης, που είναι σύμφωνη με την ηθική κάθε εποχής και θα της χαρίσει την υστεροφημία.

504 τούτοις τοῦτο πᾶσιν ἀνδάνειν· «ίσως θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι εδώ προετοιμάζεται η τόσο διαφορετική στάση του χορού στο τελευταίο μέρος του δράματος» (A. Lesky).

508 - 525 Στη στιχομυθία ο αγώνας λόγων βαθαίνει το χάσμα ανάμεσα στον Κρέοντα και την Αντιγόνη, αφού καθένας τους εκφράζει και πάλι κατηγορηματικά αυτό που θεωρεί σωστό.

523 **οὔτοι συνέχθειν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυν**· ο πιο φημισμένος στίχος του δράματος. Η αρνητική στάση της Αντιγόνης απέναντι στο μίσος και η κατάφασή της απέναντι στην αγάπη αναφέρονται άμεσα στον Πολυνείκη· μ' αυτή τη δήλωση εκφράζεται η φύση της ηρωίδας. Η χρήση των σύνθετων ρημάτων **συνέχθειν, συμφιλεῖν** προβάλλουν το χαρακτηριστικότερο στοιχείο της προσωπικότητας της Αντιγόνης. Τα συναισθήματα και η συμπεριφορά της καθορίζονται από τους κοινούς αδελφικούς δεσμούς και με τους

δύο (**συμφιλεῖν**) και όχι από τη συμμετοχή της στο μίσος τους για την κατάκτηση της εξουσίας (**συνέχθειν**).

524 - 525 **κάτω νυν...γυνή · το ξέσπασμα της οργής του Κρέοντα υποδηλώνει ότι αυτός είναι ο ηττημένος.**

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Ποιες αρχές υποστηρίζει η Αντιγόνη και με ποια επιχειρήματα τις υπερασπίζεται;

2 Μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ο Κρέων υπερασπίζεται πολιτικές αρχές;

3 Πώς παρουσιάζεται το ήθος της Αντιγόνης και πώς του Κρέοντα από τη μεταξύ τους σύγκρουση;

4 Να κρίνετε την αντιπαράθεση Κρέοντα-Αντιγόνης από την άποψη των λεκτικών εντυπώσεων.

94 / 163 - 164

5 **Ποια αντιστοιχία με την Αντιγόνη έχουν οι παρομοιώσεις που χρησιμοποιεί ο Κρέων;**

6 **Να αναπτύξετε σε σύντομο δοκίμιο τον στίχο 523.**

7 **Τι πετυχαίνει ο Σοφοκλής με τη στιχομυθία Κρέοντα και Αντιγόνης (στ. 508-525);**

8 **Σημειώστε με Χ στο αντίστοιχο τετράγωνο τη σωστή απάντηση:**

Ο Κρέων διαπράττει ὕβριν στη σύγκρουσή του με την Αντιγόνη, διότι :

α. υπερασπίζεται τους νόμους του	☐
β. προσβάλλει τον ηθικό νόμο της ταφής των νεκρών	☐
γ. καταδικάζει την Αντιγόνη, χωρίς να την δικάσει	☐

9 **Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις και τις φράσεις κατά σημασιολογικά ζεύγη :**

α. ἴσθι
β. εἴκειν κακοῖς
γ. ἐξηπίστατο
δ. οὐκ ἀλύξετον
ε. ἁλοὺς

1. δε θα γλιτώσουν
2. όταν συλληφθεί
3. μάθε
4. γνώριζε πολύ καλά
5. να υποχωρεί στις συμφορές

10 **Να σημειώσετε Χ στο αντίστοιχο τετράγωνο, αν νομίζετε ότι το περιεχόμενο της πρότασης είναι σωστό ή λανθασμένο.**

α. πίπτειν (στ. 474) : είναι αντικ. του ρ. ἴσθι	**Σωστό** ☐ **Λάθος** ☐
β. μόρου (στ. 487) : είναι γενική διαιρετική	**Σωστό** ☐ **Λάθος** ☐

γ. εἰ φρονεῖς (χωρὶς τῶνδε, στ. 510) : είναι αιτιολ. πρότ.	**Σωστό ☐** **Λάθος ☐**
δ. τῷ δυσσεβεῖ (στ. 516) : είναι δοτ. αντικειμ.	**Σωστό ☐** **Λάθος ☐**

Γ΄ Σκηνή : στ. 526-581. Πρόσωπα: Κρέων- Ισμήνη- Αντιγόνη- Χορός.

Η Ισμήνη, συνοδευόμενη από τους δύο ακολούθους του Κρέοντα, βγαίνει από το ανάκτορο με βήμα σεμνό. Το πρόσωπό της είναι ξαναμμένο από τα κλάματα, γιατί έχει πληροφορηθεί τη σύλληψη της Αντιγόνης. Η είσοδος και του τρίτου υποκριτή εμπλουτίζει τη σκηνή με τις αντιθέσεις τριών διαφορετικών χαρακτήρων.

532 - 533 οὐδ' ἐμάνθανον ... θρόνων·

χαρακτηριστική υπερβολή του Κρέοντα, ο οποίος νιώθει ανασφάλεια και θεωρεί την παραβίαση της

διαταγής του ως απόπειρα ανατροπής του από τον θρόνο.

536 - 537 **δέδρακα...καὶ φέρω τῆς αἰτίας**· «η Ισμήνη δείχνει πρόθυμη να μοιραστεί την ενοχή της Αντιγόνης, σε μια έξαρση ηρωισμού που μπορούν να δείχνουν οι αδύνατοι άνθρωποι σε οριακές καταστάσεις» (A. Lesky).

542 **ὧν τοὔργον Ἅιδης χοἰ κάτω ξυνίστορες**· η Αντιγόνη φοβάται μήπως δεν την πιστέψει ο Κρέων και επικαλείται γι' αυτό τη μαρτυρία του Πλούτωνα και των άλλων θεοτήτων του κάτω κόσμου.

546 **μή μοι - μηδ' ἃ μὴ** · με την παρήχηση του **μη** η Αντιγόνη παρωδεί τα προηγούμενα λόγια της Ισμήνης και αρνείται να δεχθεί τη συμμετοχή της στην ταφή.

548 - 558 **Η κλιμάκωση και η ένταση του διαλόγου δηλώνονται χαρακτηριστικά με τη μετάβαση από δίστιχα σε μονόστιχα.**

549 **Κρέοντ’ ἐρώτα· η πικρή ειρωνεία έμμεσα παραπέμπει στο στ. 47 και έχει την έννοια : ο Κρέων, για τον οποίο φρόντιζες, θα σου υποδείξει πώς να ζήσεις· εγώ θα πεθάνω.**

550-556 **Στις διαρκείς παρακλήσεις της Ισμήνης η Αντιγόνη φαίνεται αρνητική. Επιμένει στην αποκλειστικότητα μιας πράξης που της ανήκει και δε βρίσκει ούτε μια λέξη, για να επαινέσει την αλλαγή του ήθους της αδελφής της.**

557 σὺ μὲν τοῖς, τοῖς δ' ἐγὼ · υποδηλώνονται οι επιλογές, η ευθύνη και οι συνέπειες της συμπεριφοράς καθεμιάς. Η Ισμήνη στα μάτια του Κρέοντα και των Θηβαίων φαινόταν ότι ενεργούσε σωστά (υπακούοντας στη διαταγή). Η Αντιγόνη ενεργούσε σωστά (θάβοντας τον αδελφό της) κατά την κρίση του Άδη και των νεκρών.

561 - 562 τὼ παῖδε…ἔφυ· η υψηλοφροσύνη των δύο αδελφών και η άμιλλά τους γύρω από μια πράξη, που οι συνέπειές της ήταν ο θάνατος, θεωρούνται από τον Κρέοντα ως αφροσύνη.

566 τί γὰρ μόνῃ…βιώσιμον;

Αυτό που φαίνεται ότι τρομάζει την Ισμήνη είναι η μοναξιά και όχι ο θάνατος. Ίσως ο φόβος της μοναξιάς

να της έδιωξε και την αρχική δειλία, αφού με τον θάνατο της Αντιγόνης θα έχανε και τον τελευταίο αγαπημένο συγγενή.

569 **ἀρώσιμοι γύαι**· μεταφορά από τους αγρούς. Είναι συνηθισμένη στα αρχαία κείμενα η μεταφορά κατά την οποία η γυναίκα εικονίζεται σαν αγρός, τον οποίο ο άνδρας οργώνει, για να αποκτήσει παιδιά.

572 **ὦ φίλταθ' Αἷμον, ὥς σ' ἀτιμάζει πατήρ**· η Αντιγόνη θεωρεί ότι η προσβολή, που δέχεται από τον Κρέοντα, αντανακλά στον Αίμονα, ο οποίος και θα αντιδράσει. Έτσι ο στίχος αποτελεί προανάκρουσμα της σκηνής που θ' ακολουθήσει.

573 - 576 ἄγαν γε λυπεῖς... κατθανεῖν· σε μια ένσταση του χορού με σκοπό να ασκήσει κάποια πίεση στον Κρέοντα, εκείνος αποκρούει κάθε παράκληση για απονομή χάρης και παραμένει άτεγκτος στην απόφασή του.

577 - 581 καὶ σοί γε...τοῦ βίου · ο Κρέων διατάζει τους ακολούθους του να οδηγήσουν τις δύο γυναίκες στον γυναικωνίτη των ανακτόρων. Έτσι ο ίδιος μένει μόνος στη σκηνή βυθισμένος στις σκέψεις του.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Πώς διαγράφεται στη σκηνή αυτή το ήθος της Ισμήνης;

2 Με ποιον τρόπο πετυχαίνει ο ποιητής να παρουσιάσει την ένταση του διαλόγου ανάμεσα στις δύο αδελφές;

3 Ποια είναι η θέση και ποια τα επιχειρήματα των προσώπων αυτής της σκηνής;

4 Ποια είναι η στάση του χορού σ' αυτή τη σκηνή;

5 Να παρουσιάσετε τις παρακάτω πράξεις σαν να έχουν ήδη συντελεστεί (σε παρακείμενο) :

φέρω τῆς αἰτίας, οὐκ αἰσχύνομαι ποιουμένη ἐμαυτὴν…οὐ φθονῶ σ᾽ ὑπεκφυγεῖν, ὥς σ᾽ ἀτιμάζει πατήρ, εἰσορῶσι τὸν Ἅιδην.

6 Να αναγνωρίσετε συντακτικώς τις μετοχές που περιέχονται στους στίχους **546-551**.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΤΑΣΙΜΟ (582-625)

Το δεύτερο στάσιμο περιλαμβάνει δύο στροφικά συστήματα που αναφέρονται στις συμφορές που πλήττουν τους ανθρώπους, όπως έπληξαν κληρονομικά τον οίκο των Λαβδακιδών. Μόνο την παντοδυναμία του Δία δεν την καταβάλλει τίποτε. Ακόμη και η ελπίδα είναι απατηλή και παρασύρει πολλούς στον χαμό.

Επειδή το περιεχόμενο του στάσιμου είναι μελαγχολικό και απαισιόδοξο, κατά τη σκηνική παρουσίαση η μουσική του αυλού, που θα συνοδεύει τα βήματα του χορού, πρέπει να είναι ανάλογη.

Α′ Σύστημα

στροφή α′

582 - 585 εὐδαίμονες…πλῆθος ἔρπον (καλόμοιρος…δε σώνει)· χαρακτηριστική αντίθεση που παρουσιάζεται με δύο μεταφορές. Τόσο η ευτυχία όσο και η συμφορά νοούνται σε διάρκεια.

586 - 592 ὅμοιον…ἀντιπλῆγες ἀκταὶ (όπως το κύμα…πληγωμένα βράχια)· ζωηρή παρομοίωση της θεϊκής οργής με άνεμο που συγκλονίζει τον βυθό της θάλασσας και τα κύματα ξεσπούν στις αντικρινές ακτές.

αντιστροφή α′

594 - 597 ἀρχαῖα…ἔχει λύσιν (αιώνες…αλύτρωτη μένει)· από τις γενικές σκέψεις, ο χορός έρχεται στο

συγκεκριμένο, στον οίκο των Λαβδακιδών, που οι αλλεπάλληλες συμφορές του κληροδοτούνται από γενιά σε γενιά.

599 - 600 ἐσχάτας ὕπερ ῥίζας (απάνω στη στερνή του ρίζα)· η «στερνή ρίζα» είναι οι δύο κόρες του Οιδίποδα· κυρίως ο χορός αναφέρεται στην Αντιγόνη που, αν παντρευόταν τον Αίμονα, θα συνέχιζε τη γενιά του Οιδίποδα.

601 - 603 κατ᾽ αὖ νιν…Ἐρινὺς (όμως των θεών…αστόχαστος λόγος)· η μεταφορά από τον θερισμό : το φονικό δρεπάνι των υποχθόνιων θεών θερίζει και ρίχνει κάτω (κατ-ἀμᾷ) την Αντιγόνη.

603 λόγου τ᾽ ἄνοια καὶ φρενῶν Ἐρινὺς (η τύφλα του νου κι ο αστόχαστος λόγος)· είναι η αιτία : η

ασυδοσία της γλώσσας και η τύφλωση του νου, που την προκάλεσε κάποια Ερινύς, συνδέεται με την ἀφροσύνην με την οποία χαρακτήρισε την Αντιγόνη ο χορός (στ. 383).

Β′ Σύστημα
στροφή β′
604 - 608 τεάν, Ζεῦ…θεῶν μῆνες (τη δύναμή σου, Δία…οι μήνες των θεών)· με βάση τον νόμο της αντιθέσεως ο χορός «αντιπαραθέτει την αναπόδραστη δύναμη του Δία στη χιμαιρική γνώση των ανθρώπων» (A. Lesky).
608 – 610 ἀγήρως δὲ…αἴγλαν (αιώνιος…φωτοχυσία του Ολύμπου)· θετική διατύπωση της δύναμης και

της αιωνιότητας του Δία, που στερεώνει την προηγούμενη εικόνα.

611 - 614 τό τ᾽ ἔπειτα…ἐκτὸς ἄτας (μέλλον…το μονοπάτι)· την αιωνιότητα του νόμου για το αναπόφευκτο της ανθρώπινης δυστυχίας, τη δηλώνει ο χορός με την παράταξη τριών χρονικών σχέσεων : του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος.

αντιστροφή β′

615 - 617 ἁ γὰρ δὴ…ἐρώτων (οι πλάνες…κούφιας λαχτάρας)· ο χορός σχολιάζει ως πιο συνηθισμένη την απατηλή ελπίδα που συνδέεται με την ανθρώπινη δυστυχία.

622 - 624 τὸ κακὸν δοκεῖν ποτ᾽ ἐσθλόν…πρὸς ἄταν (το κακό…συμφορά τον πάει)· το κακό φαίνεται να είναι καλό σ᾽ εκείνον που ο θεός τον οδηγεί στην καταστροφή. Η άποψη αυτή είναι γνωστή από τον Όμηρο, τον Θέογνη και τον Αισχύλο. Σύμφωνα με τους πιο έγκριτους ερμηνευτές, η συγκεκριμενοποίηση της άποψης αυτής αναφέρεται στον Κρέοντα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Οι συμφορές που πλήττουν τους ανθρώπους νοούνται από τον χορό σε διάρκεια. Πώς εξειδικεύει ο χορός τη διαπίστωση αυτή στην οικογένεια των Λαβδακιδών;

2 Ο χορός χρησιμοποιεί μιαν εικόνα από τη φουρτουνιασμένη θάλασσα, γιατί :
α. η Αθήνα βρίσκεται κοντά στη θάλασσα.
β. οι τραγικοί -και ο Σοφοκλής- μιλάνε πιο παραστατικά στους Αθηναίους, που είναι θαλασσινός λαός, με θαλασσινές εικόνες.
γ. η θάλασσα εντυπωσιάζει.

Να υπογραμμίσετε τη σωστή απάντηση.

3 Να συγκρίνετε το ψυχολογικό κλίμα (διάθεση-συναισθήματα) που επικρατεί στο Β΄ στάσιμο με εκείνο του Α΄ στάσιμου.

4 Πώς βλέπει ο χορός τον ρόλο του Δία;

5 Ποιες βασικές ιδέες εκφράζει ο χορός σ΄ αυτό το στάσιμο και ποια απ΄ αυτές θεωρείτε σημαντικότερη;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 3ου ΤΟΜΟΥ

- **Β΄ Επεισόδιο……σελ. 11**
- **Β΄ Στάσιμο……σελ. 61**
- **Σχόλια Β΄ Επεισοδίου…σελ. 69**
- **Σχόλια Β΄ Στασίμου……σελ. 108**

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α΄).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.